0 ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ ΤΩΝ ΑΝΑΤmΤΩΝ

Media: ΦΩΣ Page: 4-5 Published at: 22-02-2023

Author: Surface: 2360.73 cm² Circulation: 2620

Subjects:

Τον ΙΣΙΔΩΡΟ ΖΟΥΡΓΟ χαρακτηρίζει η αγάπη για την Ιστορία, που είναι και ο καμβάς των περισσότερων έργων του

Ο ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ ΤΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ

Προετοιμαζόταν για να σπουδάσει θετικές επιστήμες, αλλά τελικά έγινε δάσκαλος και συγγραφέας. Η καταγωγή του λαϊκή, μεγάλωσε όμως με όρους αστικής ευγένειας. Ολοκλήρωσε τις σπουδές του στη Φλώρινα και ξεκίνησε το παιδαγωγικό του έργο στην Κεφαλονιά. Επέστρεψε στη γενέθλια πόλη, τη Θεσσαλονίκη, και στη νειτονιά της παιδικής του ηλικίας, στην οδό Αγίου Δημητρίου.

Συνέντευξη στον ΣΤΕΦΑΝΟ ΛΕΜΟΝΙΑΗ

Τον χαρακτηρίζουν διακριμάνσεις αλλά και μια σταθερότητα, τόσο ως προς την αγάπη του για τον τόπο όπου μεγάλωσε όσο και για την Ιστορία, που είναι ο καμβάς των περισσότερων βιβλίων του. Ο **Ισίδωρος Ζουργός** είναι ένας συγγραφέας που κέρδισε την αναγνωσιμότητα μέσω του κοινού, από στομα σε στόμα, και οχι μέσω της κριτικής. Οι αναγνώστες του είναι φανατικοί...

Ποια ήταν η αρχή;

Γεννήθηκα στη Θεσσαλονίκη, εντός των μεσαιωνικών τειχών, intra muros, στην οδό Αγίου Δημητρίου, κοντά στο τουρκικό προξενείο. Υπάρχουν πολλές αναφορές στα βιβλία μου για τα μέρη όπου μεγάλωσα, την περιοχή πάνω από την Εγνατία, τον δρόμο που χωρίζει ταξικά την πόλη.

Ποια εικόνα έχετε για τις Σαράντα Εκκλησιές, εκεί όπου ο ερωτών πέρασε τα φοιτητικά του χρόνια;

Είναι μια ήσυχη συνοικία. δημιουργημένη από πρόσφυγες. Λόγω της ευγύπτής της με το πανεπιστήμιο και το κέντρο της πόλης ανέβηκε η αξία της. Η λαϊκή νεοτοιία δεν υπάρχει σήμερα, όπως τη θυμόμαστε. Ολα βέβαια αλλάζουν, ακόμη και μέσα σε λίγες δεκαετίες. Όλη η Θεσσαλονίκη άλλαξε, τα γνάρια όμως της μακραιώνης Ιστορίας της είναι διακριτά. Ας θυμηθούμε εδώ ότι παρ' όλες τις διακιμάνσεις της Ιστορίας, η Θεσσαλονίκη παρέμενε διαρκώς πόλη, ακόμη και σε τραγικές συγκυρίες επικείμενης ερήμωσης.

Αντίθετα με την Αθήνα που για αιώνες ήταν ένα ασήμαντο χωριό. Και αναστήθηκε χάρη στον πατέρα του Οθωνα.

Πραγματι, ήταν για αιώνες ένα παραμελημένο χωριό, παρ' όλη τη λαμπρή Ιστορία της. Ξαναβρήκηε στο ιστορικό προσκύνημα χάρη στον αρχαιολάτρη βασιλιά της Βαυαρίας Λουδοβίκο Α' και απέκτησε ξανά το χαμένο κύρος της, το οποίο, ομολογουμένως, η Ιστορία της το χρωστούσε.

Ξεκινήσαμε ανάποδα, αλλά δεν κάνουμε συνέντευξη, παρά μια φιλική συζήτηση την οποία και επαναπροσδιετιό στην αρχή της προσωπικής σας ιστορίας. Η οικογένειά σας;

Οι γονείς μου ήταν απλοί ανθρωποι. Δεν κατάφεραν να τάνε στο γυμνάσιο λόγω της οικονομικής δυσχέρειας, ήταν και ο πόλεμος βέβαια. Πίστευαν όμως στη μόρφωση των παιδιών τους και στην αστική ευγένεια. Τους ήταν αδιανόητο να μη λέμε καλημέρα στους γειτονες, να μη μιλάμε στην ηλικιωτικιά στους μεγαλύτερους, να μην είμαστε καθαροί και περιποιημένοι. Στις επισκέψεις μας σε άλλα σπίτια βάζαμε πάντα όρο στα κεραματα, δεν διακόπταμε, δεν ήμασταν ιδιωκρίτοι.

Ο πατέρας μου ήταν άριστος αφηγητής και από μικρό παιδί μάθαινα από τα χείλη του την ιστορία της πόλης. Η μάνα σταρυκή, υποστηρικτική. Αν δεν ήταν ο πόλεμος, θα μπορούσα να γίνει δασκάλα. Ήθελαν για τα παιδιά τους μια καλύτερη ζωή και μόρφωση, παρότι η καταγωγή τους ήταν εργατική και αγροτική. Και πάνω απ' ολα η προσήλωση και η αγάπη για το σχολείο, που ήταν ιερό καθήκον. Ένα από τα παλιά δώρα των γονιών μου ήταν ότι πηγαίναμε από μικρή ηλικία στο θέατρο.

Με τι ασχολούσταν ο πατέρας;

Ήταν επαγγελματίας σερβιτόρος σε γνωστά μαγαζιά και περιώνυμα στέκια, όπως το ιστορικό εστιατόριο του Γκιγκίλίνη. Βρισκόταν στην Τσιμισκή και ήταν ανοιχτό από το πρωί ως το βράδυ. Τις μικρές ώρες περνούσαν κυρίως ηθοποιοί μετά τις παραστάσεις. Ο πατέρας μου είχε ωραίο στήσιμο και καλούς τρόπους. Ήταν επικοινωνιακός και με ήθος. Ήταν από τους παλιους σερβιτόρους, που είχαν τους δικούς τους πελάτες. Ακόμη και μετά τη συνταξιοδότησή του, τον ξετάλνον μέσω εμού χαιρετισμούς γνωστοί Θεσσαλονικείς, διανοούμενοι: και καλλιτέχνες, σπουδαίοι ανθρωποι των γραμμάτων της εποχής, όπως ο ποιητής Θανάσης Γεωργιάδης, ο Κωστας Λεχας, ο ηθοποιός Ανδρέας Ζησιμάτος...

Δούλευα δίπλα του ως βοηθός στην ηλικία 14-17 χρόνων στις σχολικές διακοπές. Δούλευε τότε στο εστιατόριο *Λυκόβρυση*, αργότερα καφετέρια *Ιδεοκόντα*, στην πλατεία Νοβαρίνου. Ο πατέρας μου ήταν ένα παράδειγμα ανταχής και επιβίωσης. Ξέρασε αρφανός την κατοχική Θεσσαλονίκη σε ένναν καθημερινό σκληρό αγώνα επιβίωσης. Στο μυθιστόρημά μου *Στη σκιά της πεταλούδας* αναφέρω μια φραση για κάποιον ήρωα: *Ξέρε μόνο μια ιδεολογία, την οικογένεια κι ένα μόνο πάθος, την αδυσπρέπεια*. Αυτό ήταν ο πατέρας μου.

Πώς ήταν τα πράγματα στο σχολείο; Στο λύκειο κυρίως.

Δυστυχώς έκανα λάθος στον επαγγελματικό προσανατολισμό και επέλεξα τη θετική κατεύθυνση στην προετοιμασία για τα πανεπιστήμια. Μαθηματικά, Φυσική κ.λπ. Όταν συνειδητοποίησα τα λάθος μου, ήταν αργά. Ευτυχώς που η εισαγωγή στην Παιδαγωγική Ακαδημια γινόταν και από τη θετική και τη θεωρητική κατεύθυνση. Να γίνω δάσκαλος μου ακουγόταν αρεστό, γαντζώθηκα και βρήκα τον δρόμο διαφυγής από τους αριθμούς. Ομως χρόνια αργότερα κατάλαβα ότι τα μαθηματικά με βοήθησαν στη συγγραφή, γιατί η κατασκευή του μυθιστορήματος είναι προϊόν και της θετικής σκέψης...

Διαβάζατε από παιδί;

Ήμουν παιδί της πολυκατοικίας, με εγκράτεια στα παιχνίδια της γειτονιάς. Επειδή δεν δούλευε η μητέρα μου, υπήρχε εποπτεία και δεν αλωνίζαμε μαζί με τον αδελφό μου ελεύθερα. Υπήρχε χαλινάρι. Με το που επιέφτε το σως του ηλιου γυρίζαμε πίσω. Αρψήσαμε να παρουμε τηλεόραση και τα βιβλία ήταν η διέξοδός μας στον κόσμο. Ος το τέλος του δημοτικού είχα τα απαντα του Ιωαλίκου Βεαν. Ανάρριζα τα βιβλία από το χαρτζιλίκι μου και τα κάλαντα. Στη Β' Γυμνασίου ανόρασα ένανι του εξωφρενικού τότε για μένα ποσού των 290 δραχμών τις Ιστορίες *Φαντασιας* και *Μυστηρίου* του Έντγκαρ Άλαν Πόε σε μετάφραση Άγγελου Σημηριώτη. Είναι τα γνωστά αναγνώσματα μυστηρίου, με ερωτες σε ρομαντικό ημίφως, και γοτθική ατμόσφαιρα. Το έχω ακόμη το βιβλιο, είχε κυκλοφορήσει στις εκδόσεις *Διώδυνη*. Τότε άρχισα να ασχολουμαι πιο σοβαρά με την ποίηση, το οξυγόνο της εφηβικής ηλικιας. Τα βράδια σκάλιζα στο ντοσιέ μου, έγραφα ποιήματα και τα έκρυβα στα συρτάρια για να μην τα δουν. Αργότερα αυτή η συστολή υποχώρησε.

Η πρώτη δημοσίευση;

Το 1982 δημοσιεύτηκε στο περιοδικό *Ταχυδρόμος* ένα ποίημά μου στη στήλη *Κλαμπ των Νέων*. Ημουν 18 χρονων.

Η συνέχεια των σπουδών;

Στη Φλώρινα και το λέω συχνά με χιούμορ πως ανακάλυψα τη γοητεία της πριν από τον Θόδωρο Αγγελόπουλο. Εκεί γνώρισα ενναν πολύ σημαντικό ανθρωπο για τη γραφή στη ζωή μου, τον ποιητή Μίμη Ζουλιάτη, για τον οποίο κάνομε πριν από λίγο καιρό ένα πνευματικό μνημόσυνο για τα δέκα χρόνια από τον θανατό του. Ήταν ο πρωτος πανεπιστημιακός που έφερε για πρωτη φορά στην Ελλάδα τη δημιουργική γραφή. Ήταν εκτός από φιλολογος (με κείμενα για τον Καβάφη) και εκδότης εφημερίδας. Μου έδωσε κάποια στιγμη εβδομαδιαία στήλη.

Η πόλη όμως ήταν συνιπηστική, αν δεν κάνουμε λάθος ζούσε στη σκιά του μητροπολίτη Καντιώτη.

Ζουσε σε μια σιμοσφαιρα που θύμιζε τα χρόνια μετά τον εμφύλιο. Είχε όμως αξιόλογη πνευματική ζωή με γνωστους ζωγράφους, γλυπτες, λογοτέχνες. Η ομορφιά της ήταν τότε απαράμιλλη, στα παλιά κτίρια, στις πλαγιές του βουνού που κατέβαιναν ως τα σπίτια και στον Τακουλέβα βέβαια, το ποτάμι της.

> **Σε όλα τα κράτη και σε όλα τα εκπαιδευτικά συστήματα υπάρχει μια στόχευση μέσω της Ιστορίας. Δεν ένιωσα όμως ποτέ κάποια αβυσσαλέα αντίθεση, γιατί όταν ξεκίνησα να γράφω είχαμε ήδη μπει στη νέα χιλιετία και τα σχολικά προγράμματα είχαν εκσυγχρονιστεί**

Η πρώτη ολοκληρωμένη συγγραφική δουλειά;

Διορίστηκα δάσκαλος στην Κεφαλονιά το 1988. Αποδείχτηκε πως ήμουν τελικά έτοιμος από καιρό για το ξεκίνημα. Είχα ξεμπερδέψει με το στρατιωτικό, είχα βρει δουλειά, σπίτι, τα Δηξούρι ήταν ήρεμο και φιλικό. Η τώρα ή ποτέ, σκέφτηκα, και σε ηλικία 24 χρόνων ξεκίνησα τον *Φράουστ*. Το Δηξούρι μού χάρισε την εμπειρια συγγραφής ενος μυθιστορήματος εκεί γνώρισα και τη γυναικα μου. Το βιβλίο το τελείωσα μετά από δύο χρόνια στη Θεσσαλονίκη.

Πηγή έμπνευσης για αυτό το πρώτο βιβλίο;

Σε ηλικία 6 χρόνων με είχε συγκινήσει ο *Φάουστ* που είδα στο θέατρο, ιδιαίτερα η μορφή του Μεφιστοφελή. Τον θυμάμαι ντυμένο σαν τζόκερ της τράπουλας, με κόκκινο καλσόν, μυτερό γένι και έντονο μακιγιάζ, να γελάει δαιμονικά. Οι μνήμες ειείνης της παράστασης αποτυπώθηκαν έντονα μέσα μου. Ο μύθος, πάντως, του δόκτορας Φαούστους σπαίχεισε την ιστορία της τέχνης στη Δύση, αποτέλεσε κατά κάποιον τρόπο το σίμβολο του Ευωπαίου ανθρωπου και της έλξης του για το άπειρο.

Η θητεία μου, λοιπόν, σε σχέση με το μυθιστόρημα ξεκίνησε ως μια ανανμάλια με ένα κλασικό κείμενο κι αυτό συνεχίστηκε. Το πρώτο αυτό βιβλίο βγήκε από τις εκδόσεις Λιβάνη, αλλά η συνεργασία μας αργότερα διακόπτηκε. Εκτοτε το ιμιόν μου είναι οι εκδόσεις Πατάκη. Είναι σημαντικό για έναν συγγραφέα να έχει βρει τον εκδότη του, αυτό τον βοηθάει να αφοσιωθεί απερίσπαστος στη συγγραφή.

Η σκιά της πεταλούδας;

Με αυτό το βιβλίο εγκαινιάζεται η σχέση μου με ένα ευρύ αναγνωστικό κοινό. Είναι ένα βιβλίο long seller, που αγαπήθηκε πολύ και συνεχίζει να ταξιδευε. Το τίμησαν με τις κριτικές τους ο Χρήστος Γιανναράς και η Σώτη Τριανταφύλλου, κάτι που συνέβη ενώ το βιβλίο ήδη προετοίμαζε την πέμπτη ανατύπωση. Αυτό αποδεικνύει στην αγοσιά του βιβλίου πόσο σημαντικό είναι το από στόμα σε στόμα. Εκείνη την εποχή είχε πολύ μεγαλύτερη σημασία, γιατί δεν υπήρχαν social media.

Η πρώτη επαφή με την Ιστορία στο συγκεκριμένο βιβλίο;

Η σχέση μου με την Ιστορία ήταν διακριτή και στα προηγούμενα βιβλία μου. Εδώ όμως η παρουσία της είναι πιο έντονη και αυτό θα συνεχιστεί και στα επόμενα. Αγαπούσα την Ιστορία από το σχολείο ακόμη, συνεχίζω και τωρα να αίμια αναγνώστης της, να παρακολουθώ ταινίες και ντοκιμαντέρ. Είναι πέρα από κάθε αμφισβήτηση πως η μελέτη της συμβάλλει στην κριτική σκέψη και στην ολοκλήρωση της συνείδησης μας μέσα στον χρόνο. Προφανώς και η γνώση μας κ' αυτήν δεν εξαντλείται στο σχολικό πλαίσιο. Πρέπει να τη συναντάμε από διαφορετικες αφετηρίες και με διαφορετικους τρόπους. Είτε καυβεντιάζοντας με ηλικιωμένους που έζησαν σημαντικά γεγονότα είτε διαβάζοντας είτε όπως ανέφερα και παραπάνω παρακολουθώντας ιστορικές σειρές και ταινίες. Η σημερινή τεχνολογία μάς προσφέρει πολλές δυνατότητες πρόσβασης στην ιστορική γνώση.

Δεν μπήκατε σε αμφιβήβτηση της στα σχολικά βιβλία, όταν ενταφιάσατε στην Ιστορία;

Σε όλα τα κράτη και σε όλα τα εκπαιδευτικά συστήματα υπάρχει μια στόχευση μέσω της Ιστορίας. Δεν ένιωσα όμως ποτέ κάποια αβυσσαλέα αντίθεση, γιατί όταν ξεκίνησα να γράφω είχαμε ήδη μπει στη νέα χιλιετία και τα σχολικά προγράμματα είχαν εκσυγχρονιστεί. Δεν δίδασκα την ίδια Ιστορία που διδασκόμουν ως μαθητής. Για παράδειγμα το Βυζάντιο έχει καλύτερη παρουσία στα σχολικά εγχειρίδια από αυτή που υπήρχε στα παλιά σχολικά βιβλία, όπου η παρουσίαση ενός ελληνικού πολιτισμού ήταν ατροφική, σαν να ήταν το Βυζάντιο μόνο αυλικές συνωμοσίες όπου ο ένας αυτοκράτορας σκότωνε τον άλλον. Σήμερα υπάρχει η σοφής πρόθεση να γνωρίσουν τα παιδιά το παρελθόν μέσα από έναν ευρυγώνιο φακό.

Διαβάσατε τον Σέργιο και Βάκχο του Καραγάτση, που περνάει τη βυζαντινή Ιστορία μέσα από χιούμορ;

Είναι από τα βιβλία του Καραγάτση που άφησα στη μέση. Την Ιστορία *των Ελλήνων*, του δεν είναι λογοτεχνία, δεν την έχω ανοίξει γιατί τον τιμώ αποκλειστικά για τη μυθοπλαστική του ικανότητα. Είναι τα μοναδικά του βιβλία που δεν έχω διαβάσει.

Εμένα μου άρεσαν και τα δυο.

Μου αρέσει πολύ ο Καραγάτσης και έχω στη βιβλιοθήκη μου όλα του τα μυθιστορήματα. Στο δικό μου *Λίγες και μια νύχτες* ο βασικός λογοτεχνικός χαρακτήρας είναι φίλος του Γιούγκερμαν. Το *Σέργιος και Βάκχος* ίσως από κάποια δική μου ιδιοτροπία ή κακή αναγνωστική συγκυρία δεν μου άρεσε. Κάποια στιγμή θα του δώσω ακόμη μια ευκαιρία. Αντιθέτως, μου άρεσε ο *κατζαμπάσης του Καστρόπυργου*, το οποίο έχει και μια παρόμοια με το *Σέργιος και Βάκχος* εικονικολαστική δικθεση. Τον διάβασα πολύ τον Καραγάτση και η σχέση μου μαζί του είναι παρουσα, απλώς έχουν ανισότητες οι σελίδες του, κάτι που συμβαίνει σ'ενους ικανογραφίστους συγγραφείς.

Στη «σκιά της πεταλούδας» ποια ήταν τα ερεθίσματά σας;

Στα βιβλία έχουμε μια μίξη από ντοπιες και προσφυγικές μνήμες. Η μητέρα μου ήταν από προσφυγική οικογένεια και ο πατέρας μου ντόπιος. Υπάρχουν οι μνήμες και οι παλιές αφηγήσεις, όμως τα βιβλία χτίζονται και από τη μυθοπλαστική επινόηση. Εχτισα λοιπόν τους δύο αυτους κόσμους να συναντιουνται στις αρχές του 20ού αιώνα. Αυτός ο αιώνας πέρασε πραγματικά τους ανθρωπους μέσα από τις μυλόπετρες της Ιστορίας: πόλεμοι, εθνοκαθάρσεις, ολοκαυτώματα, ατελείωτες δοκιμασίες και δάκρυα. Ομως μέσα σε όλα αυτά ξεφυτρώνει και η ελπίδα της καινούργιας μέρας.

Η ανδονόπιτα;

Τρία χρόνια μετά τη σκιά της πεταλούδας, το 2008, ασχολούμαι με την Ιστορία του 1821. *Η ανδονόπιτα* είναι ένα μυθιστόρημα που θέλει να μιλήσει για τον ξεοτκιμό με τη γλωσσα του μυθιστορήματος παρά με ξύλινη γλώσσα των εθνικών επετείων. Είναι ένα βιβλίο με ήρωες από χώμα κι αυτό δεν μειώνει στο ελάχιστο την προσφορά τους. Επίσης δεν ήθελα να δαιμονοποιήσω τους αντίπαλους, να τους παρουσιάσω ως το απόλυτο κακό. Επανόηση ως κεντρικό χαρακτήρα είναι Αμερικανός φιλέλληνας, κρίτησα τις αποστάσεις και ταυτόχρονα μίλησα για τους φιλέλληνες που είναι ένα κομμάτι της ελληνικής Ιστορίας. Η *ανδονόπιτα* συνάντησε πολλούς αναγνώστες και αυζητήθηκε πολύ. Η γλώσσα της θιμίζει τα δημοτικά τραγούδια και ταυτοχρονα αποφεύγει τα στερεότυπα και τις γραφικότητες.

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 5

Media: ΦΩΣ **Page:** 4-5 **Published at:** 22-02-2023

Πάμε σε κάτι διαφορετικό, τα Ανεμώλια. Ήταν βιωματικό, έγινε αυτό το ταξίδι με το ιστιοπλοϊκό;

Εν μέρει είναι βιωματικό, δεν έγινε όμως αυτό το ταξίδι που αναφέρεται στο βιβλίο. Η πόλη από όπου ξεκινάει το ιστιοπλοϊκό είναι τα μέρη όπου μεγάλωσα. Οι χαρακτήρες του μυθιστορήματος δεν είναι οι παιδικοί φίλοι μου, έχουν όμως κοινά στοιχεία με αυτούς. Το βιβλίο περιγράφει μια απόδραση από μία ασφυκτική καθημερινότητα και είναι κατά κάποιον τρόπο μια είδους προφητεία για την παλλαπλή κρίση, που ήρθε λίγο αργότερα. Η κρίση ήταν οικονομική, κοινωνική, πολιτική, πολιτισμική, υπαρξιακή τελικά και το σοκ που προκάλεσε μεγάλο. Το βιβλίο μιλάει για αυτήν τη δοκιμασία πριν από την επιστημοποίησή της. Οι ήρωες προσπαθούν να την αντιμετωπίσουν με ανωριμότητα, κρατώντας ως μοναδικό όπλο τη φιλία τους. Τα *Ανεμώλια* έχουν όμως και μια άλλη σημαντική πλευρά. Ουσιαστικό είναι μια συνομιλία με τον ομηρικό κόσμο. Το ιστιοπλοϊκό πάει να βρει μια ωραία Ελένη που ζει στη Μυτιλήνη, στην Ανατολή. Πρόκειται για μια τραγικοκωμική εκστρατεία από μεσήλικες. Το βιβλίο είναι ένα διαρκές παιχνίδι με τον κόσμο του Όμηρου, μια σύγχρονη Ιλιάδα και η συνέχειά της, η Οδύσσεια. Η συνομιλία με τον Όμηρο, με το έπος, δεν μπορεί παρά να έχει και στοιχεία παρωδίας, γιατί η εποχή μας, ευτυχώς ή δυστυχώς, δεν είναι επική.

Είναι επίσης μια αναφορά στη γενιά μου, πώς βίωναν οι τότε πενηντάρηδες αυτούς τους κοινωνικούς κραδασμούς, αυτήν τη μετάβαση της ελληνικής κοινωνίας στο σήμερα. Τα *Ανεμώλια* κέρδισαν το βραβείο αναγνωστών του Ε.ΚΕ.ΒΙ το 2011.

Το Σκηνές από τον βίο του Ματίας Αλμοσίνο είναι ένα πολυσχιδές μυθιστόρημα σε ιστορικό περιβάλλον.

Είναι αυτό που λέτε και επιπλέον ένα βιβλίο για τον ορθό λόγο, τη γέννηση της επιστήμης. Η αφήγηση αφορά όλη την Ευρώπη στην εποχή του μπαρόκ, τον 17ο αιώνα. Υπάρχουν πολλές πληροφορίες για την ιστορία της ιατρικής και αναφορές σε διάφορους τόπους, κουλτούρες, θρησκείες. Το βιβλίο, παρότι πολυσέλιδο, δεν είναι χαοτικό ούτε νομίζω κουραστικό. Το νήμα της αφήγησης, αν και εκτενές, δεν οδηγεί σε κανέναν λαβύρινθο.

Στο τέλος και αυτού του βιβλίου υπάρχει ένας μακρύς κατάλογος βιβλίων, γιατί συνηθίζω να παραθέτω πηγές και αφειλές. Δεν είναι βιβλιογραφία, όπως τη γνωρίζουμε στα δοκίμια, αλλά κάτι διαφορετικό. Δεν βρίσκω τον λόγο να μην τις αναφέρω, ίσα ίσα οδηγώ το αναγνωστικό κοινό σε παράλληλες αναγνώσεις.

Πώς μοιράζετε τον χρόνο σας, σε μελέτη και γραφή;

Συνήθως έχω έναν χρόνο στοχευμένων αναγνώσεων κρατώντας διαρκώς σημειώσεις. Επιχειρώντας τη συγγραφή συνυπάρχει και η μελέτη, η οποία δεν αποκλείει και τα λογοτεχνικά βιβλία. Κάποιες λεπτομέρειες και διευκρινίσεις τις αναζητώ στο διαδίκτυο, όπου βρίσκω επιπλέον πληροφορίες, σχεδιαγράμματα, χάρτες...

Οι λίγες και μια νύχτες πού αναφέροντας;

Είναι η Θεσσαλονίκη τον 20ό αιώνα. Η *συνοικία των εξοχών*, η σημερινή Βασιλίσσης Όλγας περίπου, από τον Λευκό Πύργο ως τη βίλα Αλλατίνη... Τον κόσμο της κινούμενης εικόνας, τηλεόραση και κινηματογράφο, δεν τον αφηνέι αδιάφορο αυτό το βιβλίο, ίσως κάποτε μεταφερθεί με κάποιον τρόπο.

Να συνεχίσουμε με τις ρετσίνες του βασιλά. Πώς ολόκληρος βασιλιάς καταφεύγει σε λαϊκό ποτό, τη ρετσίνα;

Υπάρχει μια συνομιλία με ένα κλασικό κείμενο, μια εμφανής διακειμενικότητα, δηλαδή η σχέση των βιβλίων μεταξύ τους, πώς ένα βιβλίο μπορεί να επηρεάσει τη γέννηση ενός άλλου. Ας πούμε πως ξαναγράφω τον μύθο του Βασιλιά Ληρ στην Ελλάδα μετά την κρίση. Όπως στον *Βασιλιά Ληρ* του Σαίξπηρ, ο οποίος στα γεράματά του νιώθει να φεύγει ο κόσμος κάτω από τα πόδια του, όπως έχει μια ασχημη σχέση με τις τρεις κόρες του. Ο βασιλιάς νιώθει μόνος και αποδυναμωμένος. Έτσι και στο βιβλίο μου, ένας επιτυχημένος μηχανικός και εργολάβος της δεκαετίας του 70 νιώθει να τον αποδαμεί ο χρόνος, να του τραβάει το χαλί κάτω από τα πόδια του. Μόνος σε ένα επαρχιακό καφενείο, πίνει ρετσίνες και συναναστρέφεται λαϊκούς ανθρώπους, μαστόρους, εργάτες, άνεργους, τζογαδόρους... Είναι ο βασιλιάς του καφενείου, σαν ένα θεατρικό δράμα με τον βασιλιά πρωταγωνιστή και τον χορό.

Το «περί αυτού ψυχής»;

Είμαστε στο Βυζάντιο των Κομνηνών. Ήρωας ένας αντιγραφέας που μακροημερεύει και στα 80 του χρόνια αποφασίζει από εντολοδόχος γραφιάς να γίνει συγγραφέας. Αποφασίζει να γράψει για τη ζωή του. Με όχημα τη μνήμη ξεκινά μια πτήση για την ελευθερία. Στο βιβλίο υπάρχει όλο το Βυζάντιο με όλες τις εκφάνσεις του πολιτισμού του αλλά και με την καθημερινή ζωή. Η εποχή αυτή δεν ήταν μόνο παλάτια και συνωμοσίες, αλλά, όπως πάντοτε, σημασία έχει ο καθημερινός άνθρωπος. Το μυθιστόρημα θα ήθελε να μπορέσει να επαναφυστήσει το Βυζάντιο στον αναγνώστη.

Είναι η αγαπημένη σας εποχή το Βυζάντιο;

Η σημερινή εποχή είναι νομίζω καλύτερη όλων, όσο και να γκρινιάζουμε. Μπορεί η εποχή μας να φαίνεται στεγνή και άχαρη, όμως αυτό συμβαίνει πάντα. Ο Φλωμπέρ, τον 19ο αιώνα, όταν έγραφε για την αρχαία Καρχηδόνα, είχε πει ότι γράφει το βιβλίο του *Σαλαμπώ* για να ξεφύγει από τη μιζέρια και τη στενότητα της εποχής του. Ζούμε σήμερα στην καλύτερη από όσες γνωρίσαμε εποχή της ανθρωπότητας. Αυτά που απολαμβάνει σήμερα ο μέσος άνθρωπος είναι πολύ περισσότερα από αυτά που είχε στο παρελθόν.

Πρώτα απ' όλα δεν ζήσαμε πόλεμο.

Πράγματι, οι πόλεμοι, αν και δεν έχουν εξαφανιστεί, όπως θα έπρεπε, όμως σε σύγκριση με το παρελθόν έχουν ελαχιστοποιηθεί. Μην ξεχνάτε επίσης την παιδική θνησιμότητα, μια τραγική και αδιανόητη πραγματικότητα του παρελθόντος.

Είστε συνταξιούχος;

Εδώ και ενάμισση χρόνο, ύστερα από 32 χρόνια στη σχολική τάξη.

Είστε σε αγρανάπαυση;

Γράφω, αλλά ασκώ και την τέχνη της σιωπής. Δεν είναι ορθό ούτε χρήσιμο να μιλάς όταν τα έργα σου είναι σε εξέλιξη. Όταν έρθει η ώρα της τελευταίας λέξης, μπορούμε να αναφερθούμε και σε αυτό.